

Datum: 27 mars 2020 Dnr:
Näringsdepartementet
Tillväxtverket
Europeiska kommissionen (DG REGIO)

Synpunkter på EU-kommissionens förslag till en fond för rättvis omställning

Den 14 januari 2020 presenterade EU-kommissionen investeringsplanen för ett hållbart Europa, med syfte att mobilisera EU-medel och främja offentliga och privata investeringar för att genomföra EU-kommissionens nya klimatpaket Den europeiska gröna given. En del av investeringsplanen är mekanismen för rättvis omställning, där fonden för rättvis omställning ingår (hädanefter fonden). Fonden ska minska de sociala och ekonomiska kostnaderna för omställningen till en klimatneutral ekonomi och kommer att finansiera projekt kopplat till kompetensförsörjning och omställning till en koldioxidsnål ekonomi.

Den 27 februari 2020 publicerade EU-kommissionen Landrapporten för Sverige. I rapportens bilaga D presenterar kommissionen investeringsriktlinjer för fonden för rättvis omställning i Sverige. Med anledning av detta, önskar regionerna i Norra Mellansverige (Dalarna, Gävleborg och Värmland) presentera sina synpunkter på varför fonden även bör omfatta Norra Mellansverige.

Sammanfattning

Norra Mellansverige:

- Har betydande industrier som står inför en grön omställning och en större andel sysselsatta inom branscherna för stål- och metallframställning än riket i genomsnitt,
- Har behov att möta de utmaningar kopplat till kompetensförsörjning som kan uppstå av industrins omställning,
- Arbetar aktivt med industriomställning genom den EU-finansierade piloten för regioner i industriell omvandling,
- Är en medelinkomstregion som behöver ytterligare investeringar för att komma ikapp mer utvecklade regioner, vilket EU-kommissionen påvisar i Landrapporten till Sverige 2019,
- Har en BNP per capita som ligger under EU-genomsnittet, vilket gör att Norra Mellansverige, som enda svenskt NUTS2-område föreslås klassificeras som en övergångsregion inom sammanhållningspolitiken under nästa programperiod 2021 - 2027,
- Anser att Värmland, Dalarna och Gävleborg bör omfattas av fonden för rättvis omställning för att kunna hantera de ekonomiska och sociala konsekvenser som en grön omställning av våra tre industriregioner innebär,
- Vill involveras i den fortsatta dialogen runt fondens omfattning och utformning med Näringsdepartementet och andra berörda regioner.

Konsekvenser av neddragningar i stålindustrin i Norra Mellansverige

EU-kommissionens preliminära bedömning är att fonden för rättvis omställning bör koncentrera sina insatser i Sverige till Övre Norrland (Norrbottnens och Västerbottnens län) och på en omställning av stålindustrin, då det är en koldioxidintensiv industri som ”sannolikt måste genomföra betydande omstruktureringar senast 2030”.¹ Industrin i Norra Mellansverige är också i behov av omstrukturering och omställning för att regionerna ska nå målet om ett fossilfritt samhälle 2045. I Norra Mellansverige är visserligen koldioxidutsläppen mindre från stålindustrin än vad de är i Övre Norrland, men andelen sysselsatta är högre inom branschen stål- och metallframställning. Det är därför oerhört viktigt att omställningen av industrin i Norra Mellansverige är både socialt och ekologiskt hållbar.

Dalarna, Gävleborg och Värmland är tre av Sveriges ledande industriregioner och industrins utveckling har en central roll för utvecklingen i Norra Mellansverige som helhet. Idag är över 50 000 personer anställda vid mer än 2 500 arbetsställen i Norra Mellansveriges industri. Det är mer än 10% av regionens totala arbetstillfällen. Arbetstillfällena spänner sig över flera branscher och trä tillverkning, papperstillverkning, stål- och metallframställning, metallvarutillverkning och maskintillverkning sysselsätter samtliga tusentals människor i Värmland, Dalarna och Gävleborg. I jämförelse med andra regioner, och med riket i genomsnitt, är dessa branscher oerhört viktiga för sysselsättningen i Norra Mellansverige. I Dalarna är 2,4%, Gävleborg 3,9% och Värmland 1,5% av de sysselsatta anställda inom branscherna för stål- och metallframställning. Bland övriga län i Sverige är det enbart Sörmland med 2,4% som kommer upp i motsvarande andel sysselsatta dessa branscher. Som jämförelse kan Norrbotten med 1,0% och Västerbotten med 0,7% av de sysselsatta anställda inom stål- och metallframställning nämnas. Även inom branscherna för pappers- och pappersvarutillverkning förhåller det sig på liknande sätt. I Dalarna är 1,1%, Gävleborg 1,8% och Värmland 2,3% av de sysselsatta anställda i dessa branscher. Bland övriga län i Sverige är det enbart Västernorrland med 2,4% som överskrider nivåerna i Norra Mellansverige för andel sysselsatta i branscherna för pappers- och pappersvarutillverkning.

Regionerna i Norra Mellansverige arbetar redan för att säkra industrins långsiktiga kompetensbehov. Men i takt med att industrin intensifierar arbetet med den gröna omställningen behöver våra regioner även intensifiera arbetet med att möta de utmaningar kopplat till kompetensförsörjning som kan uppstå av omställningen. Här ser vi att fonden för en rättvis omställning har en viktig funktion och kan bistå våra regioner att hantera potentiella sociala konsekvenser av omställningen till en koldioxidneutral ekonomi.

Norra Mellansverige – en övergångsregion?

Förutom att det finns betydande industrier i Norra Mellansverige som är i behov av omställning och omstrukturering, har Norra Mellansverige större ekonomiska utmaningar än övriga svenska regioner för att finansiera omställningen. Norra Mellansveriges BNP (köpkraftsjusterad per capita) låg 2007 på 109% av EU:s genomsnitt. Finanskrisen 2008 - 2009 påverkade industrierna i våra regioner i stor utsträckning och 2017 var motsvarande siffra 98%, alltså under EU-genomsnittet. Norra Mellansverige betraktas därmed som en medelinkomstregion i EU. Medelinkomstregioner karaktäriseras bland annat av brist på lämplig kompetensbas; höga arbetskraftskostnader, en förändrad näringslivsstruktur; svårigheter att locka till sig investeringar; svaghet i förmåga att tillägna sig konkurrensutsatt finansiering; samt lägre andel finansiering än mindre utvecklade regioner inom ramen för EU:s sammanhållningspolitik. Dessa aspekter bidrar till att regioner som tillhör gruppen hamnar i en så kallad ”middle income trap”. Dessa regioner kan inte ta del av de kompensatoriska medel som finns tillgängliga för mindre utvecklade regioner men kan samtidigt inte heller konkurrera med mer utvecklade regioner om konkurrensutsatta medel. Det omvandlingstryck som

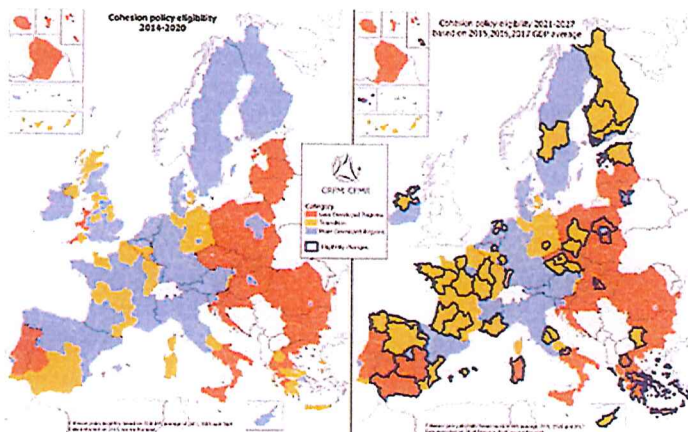
¹ Landrapport för Sverige 2020, s. 76

industrin står inför påverkar dessa regionala förutsättningar och den bredare regionala utvecklingen påverkar industrins möjligheter att ställa om.

Fonden för en rättvis omställning föreslås inrättas inom ramen för sammanhållningspolitiken då den delar sammanhållningspolitikens mål när det gäller omställningen till klimatneutralitet. I Landrapporten till Sverige 2020, pekar kommissionen på att utfasningen av fossila bränslen i ekonomin bör ske med hjälp av åtgärder som främjar innovation och konkurrenskraft.² Norra Mellansverige är en av Sveriges ledande industriella regioner med betydande koldioxidintensiva industrier. Som medelinkomstregion är Norra Mellansverige dessutom i stort behov av sammanhållningspolitiken för att finansiera satsningar på forskning och innovation, omställning till en koldioxidneutral ekonomi och kompetensförsörjning, vilket även belystes av EU-kommissionen i Landrapporten 2019. Däri betonade kommissionen att Sverige bör fokusera de sammanhållningspolitiska medlen 2021 - 2027 i medelinkomstregioner, där Norra Mellansverige ingår, och glesbefolkade områden för att hjälpa dessa regioner komma ifatt de mer utvecklade regionerna.³ Ihop med sammanhållningspolitiken skulle fonden för en rättvis omställning tillföra betydande ekonomiska medel till Dalarna, Gävleborg och Värmland för att hantera omställningen till en klimatneutral ekonomi.

Kommissionen bygger fonden för en rättvis omställning delvis på erfarenheter och lärdomar från arbetet som genomförts inom piloten för industriell omvandling, i vilken Norra Mellansverige deltar. Norra Mellansverige arbetar således redan aktivt med industriomställning och frågan är högt prioriterad i regionerna men vi anser att Värmland, Dalarna och Gävleborg bör omfattas av fonden för att kunna hantera de ekonomiska och sociala konsekvenserna som en grön omställning av våra tre industriregioner innebär.

Norra Mellansverige särskiljer sig också från andra svenska regioner i diskussionerna om den framtida sammanhållningspolitiken. Kartan till vänster visar klassificeringen av EU:s regioner som bygger på statistik

från Eurostat (för åren 2015 – 2017) som inkluderades i förhandlingsförslaget av långtidsbudgeten som presenterades av Europeiska rådets ordförande Charles Michel i februari 2020. Kartan har tagits fram av nätverket och tankesmedjan *Conference of Peripheral and Maritime Regions (CPMR)*.⁴ Förslaget klassificerar Norra Mellansverige, som enda svenska region, som en övergångsregion, då BNP för området ligger under EU:s genomsnitt. Samtliga andra svenska regioner klassificeras, som tidigare, som mer utvecklade regioner.

Avslutningsvis ser vi en risk att fondens utformning kan komma att påverka de operativa programmen för europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Europeiska socialfonden+ (ESF+) då kommissionen föreslår att EU:s medlemsländer ska matcha varje euro tilldelad från fonden med medel från ERUF och ESF+. Vi anser det därför vara av största vikt att involveras i den fortsatta dialogen runt fondens omfattning och utformning med Näringsdepartementet och andra berörda regioner.

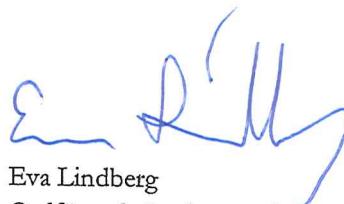
² Landrapport för Sverige 2020, s. 53

³ Landrapport för Sverige 2019, s. 67

⁴ CPMR: https://cpmr.org/wpdm-package/cpmr-analysis-of-the-2021-2027-mff-negotiating-box-february-2020/?wpdm_dl=24879&refresh=5e7a07c09619e1585055680&ind=1582029400015

Birgitta Sacrédeus
Ordförande Regionala utvecklingsnämnden
Region Dalarna

Eva Lindberg
Ordförande Regionstyrelsen
Region Gävleborg

Stina Höök
Ordförande Regionala utvecklingsnämnden
Region Värmland